



Digitaal educatief pakket

Congo:
kolonialisme
en beeldvorming

Basis Onderwijs - 3^{de} graad



CENTRUM VOOR DE GESCHIEDENIS VAN
HET VRIJE DENKEN EN HANDELEN

Inhoud

INLEIDING	3
EINDTERMEN/ONDERWIJSDOELEN.....	4
LESINHOUD.....	7
LEERSTOF: De geschiedenis van Congo in een notendop	8
LESOPBOUW	12
1 ^{ste} lesuur – Congo: kolonialisme	12
Introductie Congo.....	12
Wat is kolonialisme?.....	12
Bronnen	12
Termen	13
Conclusie	13
2 ^{de} lesuur – beeldvorming	14
Inleiding	14
Beeldvorming vroeger	14
Klasgesprek.....	14
Beeldvorming nu	16
Klasgesprek.....	17
Reflectie.....	19
3 ^{de} lesuur - Creatieve workshop	20
Introductie.....	20
Opdracht 1.....	22
Opdracht 2.....	22
Opdracht 3.....	23
Reflectie.....	23
Benodigdheden	24
Begrippenlijst.....	25
Leeslijst	27
Bijlagen	28
Bijlage 1: Invulfiche over Congo	28
Bijlage 2: Fragment <i>Congo land en volk</i>	32
Bijlage 3: Fragment getuigenis Kasa-Vubu (vertaald naar het Nederlands)	35
Bijlage 4: Speech van Lumumba bij de onafhankelijkheidsplechtigheid (vertaald naar het Nederlands)	36
Bijlage 5: Afbeeldingen.....	38

Educatief pakket Congo: kolonialisme en beeldvorming

Basis Onderwijs - 3^{de} graad

INLEIDING

Dit educatief pakket werd in 2020 ontwikkeld naar aanleiding van zestig jaar onafhankelijkheid van Congo. Recente ontwikkelingen, zoals dekolonisatiebewegingen, de vraag om standbeelden van Leopold II uit het straatbeeld te verwijderen en de Black Lives Matter-beweging, tonen aan dat een dergelijk educatief pakket een grote actualiteitswaarde heeft en van maatschappelijk belang is. We kijken immers niet enkel naar het koloniale verleden, maar trekken de lijn door naar de hedendaagse samenleving. Liberas bewaart een rijke collectie foto's en postkaarten over Congo die doorheen dit educatief pakket worden gebruikt ter illustratie. Daarnaast is er ook de online expo van Liberas *Propaganda photography in the Belgian Congo, 1950-1960* (<https://www.liberasexpo.com/Folders/Belgian-Congo/Congo>).



Aankondiging van de onafhankelijkheid, 15/2/1960 (collectie Liberas)

EINDTERMEN/ONDERWIJSDOELEN

Nederlands

- (verwerkingsniveau = structureren) de informatie op een persoonlijke en overzichtelijke wijze ordenen bij een uiteenzetting of instructie van de leerkracht (eindterm 1.5);
- (verwerkingsniveau = structureren) de informatie op een persoonlijke en overzichtelijke wijze ordenen bij een voor hen bestemde informatieve tv-uitzending (eindterm 1.7);
- (verwerkingsniveau = beoordelen) op basis van, hetzij de eigen mening, hetzij informatie uit andere bronnen, de informatie beoordelen die voorkomt in: een discussie met bekende leeftijdgenoten (eindterm 1.8);
- (verwerkingsniveau = beoordelen) op basis van, hetzij de eigen mening, hetzij informatie uit andere bronnen, de informatie beoordelen die voorkomt in: een gesprek met bekende leeftijdgenoten (eindterm 1.9);
- (verwerkingsniveau = beschrijven) het gepaste taalregister hanteren als ze: aan leeftijdgenoten over zichzelf informatie verschaffen (eindterm 2.1);
- (verwerkingsniveau = beschrijven) het gepaste taalregister hanteren als ze: over een op school behandeld onderwerp aan de leerkracht verslag uitbrengen (eindterm 2.3);
- (verwerkingsniveau = structureren) het gepaste taalregister hanteren als ze: vragen van de leerkracht in verband met een behandeld onderwerp beantwoorden (eindterm 2.5);
- (verwerkingsniveau = structureren) het gepaste taalregister hanteren als ze: van een behandeld onderwerp of een beleefd voorval een verbale/non-verbale interpretatie brengen, die begrepen wordt door leeftijdgenoten (eindterm 2.6);
- (verwerkingsniveau = beoordelen) het gepaste taalregister hanteren als ze op basis van vergelijking, hetzij met hun eigen mening, hetzij met andere bronnen: in een gesprek kritisch reageren op de vragen en opmerkingen van bekende volwassenen (eindterm 2.9);
- (verwerkingsniveau = beoordelen) het gepaste taalregister hanteren als ze op basis van vergelijking, hetzij met hun eigen mening, hetzij met andere bronnen: tijdens een discussie met bekende volwassenen over een behandeld onderwerp passende argumenten naar voren brengen (eindterm 2.10);
- (verwerkingsniveau = beschrijven) de informatie achterhalen in: voor hen bestemde instructies voor handelingen van gevarieerde aard (eindterm 3.1)
- (verwerkingsniveau = structureren) de informatie ordenen die voorkomt in: voor hen bestemde verhalen, kinderromans, dialogen, gedichten, kindertijdschriften en jeugencyclopédieën (eindterm 3.5);
- bij de eindtermen luisteren, lezen, spreken en schrijven de volgende strategieën inzetten: zich oriënteren op aspecten van de luister-, lees-, spreek- en schrijftaak: doel, teksttype en eigen kennis, en voor spreken en schrijven ook op de luisteraar of lezer (eindterm 5.1);
- bij de eindtermen luisteren, lezen, spreken en schrijven de volgende strategieën inzetten: hun manier van luisteren, lezen, spreken en schrijven afstemmen op het luister-, lees-, spreek- en schrijfdoel, en voor spreken en schrijven ook op de luisteraar of lezer (eindterm 5.2);
- bij de eindtermen luisteren, lezen, spreken en schrijven de volgende strategieën inzetten: tijdens het luisteren, lezen, spreken en schrijven hun aandacht behouden voor het bereiken van het doel (eindterm 5.3);
- bij de eindtermen luisteren, lezen, spreken en schrijven de volgende strategieën inzetten: het resultaat beoordelen in het licht van het luister-, lees-, spreek- en schrijfdoel (eindterm 5.4).

Mens en Maatschappij

- drukken in een niet-conflictgeladen situatie eigen indrukken, gevoelens, verlangens, gedachten en waarderingen spontaan uit (eindterm 1.1);
- tonen in concrete situaties voldoende zelfvertrouwen, gebaseerd op kennis van het eigen kunnen (eindterm 1.3);
- kunnen in concrete situaties verschillende manieren van omgaan met elkaar herkennen, erover praten en aangeven dat deze op elkaar inspelen (eindterm 1.4);
- kunnen illustreren dat verschillende sociale en culturele groepen verschillende waarden en normen bezitten (eindterm 2.8);
- zien in dat racisme vaak gebaseerd is op onbekendheid met en vrees voor het vreemde (eindterm 2.12);
- kunnen belangrijke gebeurtenissen of ervaringen uit eigen leven chronologisch ordenen en indelen in periodes. Ze kunnen daarvoor eigen indelingscriteria vinden (eindterm 3.5);
- kennen de grote periodes uit de geschiedenis en ze kunnen duidelijke historische elementen in hun omgeving en belangrijke historische figuren en gebeurtenissen waarmee ze kennis maken, situeren in de juiste tijdsperiode aan de hand van een tijdband (eindterm 3.7);
- kunnen aan de hand van een voorbeeld illustreren dat een actuele toestand, die voor kinderen herkenbaar is, en die door de geschiedenis beïnvloed werd, vroeger anders was en in de loop der tijden evolueert (eindterm 3.8);
- tonen belangstelling voor het verleden, heden en de toekomst, hier en elders (eindterm 3.9);
- beseffen dat er een onderscheid is tussen een mening over een historisch feit en het feit zelf (eindterm 3.10);
- kunnen op hun niveau verschillende informatiebronnen raadplegen (eindterm 5.1).

Leren Leren

- losse gegevens verwerven en gebruiken door ze betekenis te geven en te memoriseren (eindterm 1);
- op systematische wijze verschillende informatiebronnen op hun niveau zelfstandig gebruiken (eindterm 2);
- op systematische wijze samenhangende informatie (ook andere dan teksten) verwerven en gebruiken (eindterm 3);
- eenvoudige problemen op systematisch en inzichtelijke wijze oplossen (eindterm 4);
- op hun niveau leren met nauwkeurigheid, efficiëntie, wil tot zelfstandigheid, voldoende zelfvertrouwen, voldoende weerbaarheid, houding van openheid, kritische zin (eindterm 6).

Muzische vorming

- door middel van kunst- en beeldbeschouwing een persoonlijk waardeoordeel ontwikkelen over beelden en beeldende kunst van vroeger, van nu en van verschillende culturen (eindterm 1.1);
- door betasten en voelen (tactiel), door kijken en zien (visueel) impressies opdoen, verwerken en erover praten (eindterm 1.2);
- beeldinformatie herkennen, begrijpen, interpreteren en er kritisch tegenover staan (eindterm 1.3);
- plezier en voldoening vinden in het beeldend vormgeven en genieten van wat beeldend is vormgegeven (eindterm 1.4);

- beeldende problemen oplossen, technieken toepassen en gereedschappen en materialen hanteren om beeldend vorm te geven op een manier die hen voldoet (eindterm 1.5);
- tactiele, visuele impressies, ervaringen, gevoelens en fantasieën op een beeldende manier weergeven (eindterm 1.6);
- zonder vooroordelen naar kunst kijken en luisteren (eindterm 6.2);
- genieten van het muzisch handelen waardoor hun expressiemogelijkheden verruimen (eindterm 6.3);
- vertrouwen op hun eigen expressiemogelijkheden en durven hun creatieve uitingen tonen (eindterm 6.4);
- respect betonen voor uitingen van leeftijdgenoten, behorend tot eigen en andere culturen (eindterm 6.5).

ICT

- hebben een positieve houding tegenover ICT en zijn bereid ICT te gebruiken om hen te ondersteunen bij het leren (eindterm 1);
- gebruiken ICT op een veilige, verantwoorde en doelmatige manier (eindterm 2);
- kunnen met behulp van ICT voor hen bestemde informatie opzoeken, verwerken en bewaren (eindterm 6).

Sociale vaardigheden

- zich op een assertieve wijze voorstellen (eindterm 1.1);
- in omgang met anderen respect en waardering opbrengen (eindterm 1.2);
- zorg opbrengen voor iets of iemand anders (eindterm 1.3);
- bij groepstaken leiding geven en onder leiding van een medeleerling meewerken (eindterm 1.5);
- kritisch zijn en een eigen mening formuleren (eindterm 1.6);
- in functionele situaties een aantal verbale en niet-verbale gespreksconventies naleven (eindterm 2);
- samenwerken met anderen, zonder onderscheid van sociale achtergrond, geslacht of etnische origine (eindterm 3).

LESINHOUD

In drie lesuren maken de leerlingen aan de hand van bronmateriaal kennis met de gedeelde geschiedenis van Congo en België. Ze leren wat kolonialisme inhoudt en welke sporen van de kolonisatie nog steeds terug te vinden zijn in onze hedendaagse samenleving. Vervolgens gaan ze dieper in op het aspect beeldvorming en vooroordelen. De lessenreeks wordt afgesloten met een creatieve opdracht. Centraal staan de vragen 'Wat is kolonialisme?' en 'Welke sporen zijn er vandaag in België van het koloniale verleden?'.

LEERSTOF: De geschiedenis van Congo in een notendop

De regio van het huidige Congo-Kinshasa kent een lange en bewogen geschiedenis. Al rond ongeveer 2.500 voor onze tijdsrekening (v.o.t.) is er menselijke aanwezigheid in deze regio. De vroege bewoners zijn jager-verzamelaars, die over grote afstanden handel drijven. Vanaf ongeveer 2.000 v.o.t. wordt in het huidige Kameroen aan landbouw gedaan. Van daar verspreidt de agrarische levensstijl zich over het Afrikaanse continent. Samen met de landbouw begint ook de geleidelijke migratie van de Bantoevolkeren in zuidelijke richting. Rond het jaar 1000 is de hele Congolese regio bewoond. Door de landbouw kan de bevolking zich uitbreiden. Zo vormen dorpen netwerken. Vanaf de veertiende eeuw worden koninkrijken gevormd.

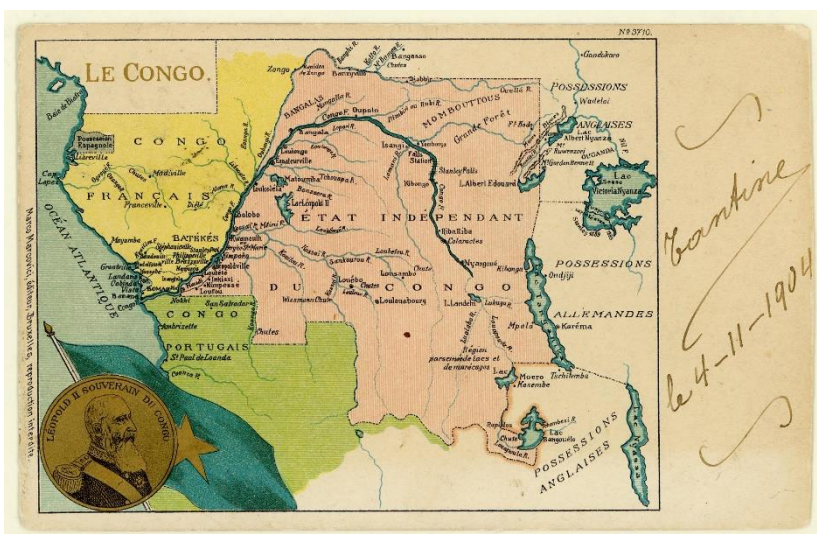
Europese contacten

Er zijn ook al heel vroeg contacten met Europese landen. Al in de dertiende eeuw drijven de Congolezen handel met Portugezen. Geleidelijk aan vestigen meer Europeanen zich rond de monding van de rivier de Congostroom, waar ze handelsposten opzetten. Europese producten worden geruild tegen slaven. Vanaf de zestiende eeuw ontstaat de systematische slavenhandel, waarbij Congolezen tot slaaf worden gemaakt en naar de kolonies in Amerika verscheept worden.

Rond 1880 komen de eerste Belgische missionarissen aan in de regio. Missionarissen zijn mensen die worden uitgezonden door de katholieke kerk om het geloof te verspreiden. De Belgische koning Leopold II zocht in deze periode al jarenlang naar een kolonie, omwille van de prestige en de rijkdommen die dit met zich mee zou brengen. Hij stuurt de Engelse journalist en "ontdekkingsreiziger" Henry Morton Stanley op verkenning langs de Congostroom, waar deze, vaak onder militaire druk, verdragen afsluit met chefs en handelsposten opricht.

Leopold II en Kongo-Vrijstaat

In november 1884 en februari 1885 komen vijftien Europese landen met de Verenigde Staten en het Ottomaanse Rijk samen om de koloniale verdeling van Afrika te bespreken. Afrikaanse staatshoofden zijn niet uitgenodigd. De aanwezige staten geven zichzelf met deze conferentie een goedkeuring om het continent te koloniseren. Op de conferentie slaagt de Belgische koning Leopold II erin om zich het gebied rond de Congostroom toe te eigenen. Het gebied wordt Kongo-Vrijstaat genoemd. Leopold II belooft om een einde te stellen aan de slavenhandel en om van de regio een vrijhandelsplaats te maken waarvan alle Westerse landen zouden kunnen profiteren. In plaats daarvan maakt hij van Congo zijn privébezit.



Een kaart van Congo Vrijstaat, 1904 (collectie Liberas)

Belgische bedrijven vestigen zich er om de natuurlijke rijkdommen van de streek uit te buiten. Eerst halen deze bedrijven vooral uit rubber en ivoor grote inkomsten. Om de natuurlijke rubber van de rubberboom te oogsten, worden de Congolese bewoners massaal onder druk gezet en uitgebuit. Om de macht te kunnen uitoefenen wordt in 1888 de Force Publique (Openbare Weermacht / het leger) opgericht. Een enorm aantal Congolezen wordt verplicht om grote hoeveelheden rubber te leveren. Doen ze

dit niet, dan wordt de bevolking van hele dorpen uitgemoord en worden hun huizen afgebrand. Dit leidt tot veel protesten door de bevolking, maar deze opstanden worden bloedig onderdrukt. Miljoenen Congolezen worden vermoord of overlijden door uitbuiting, ontbering, ziektes of honger.

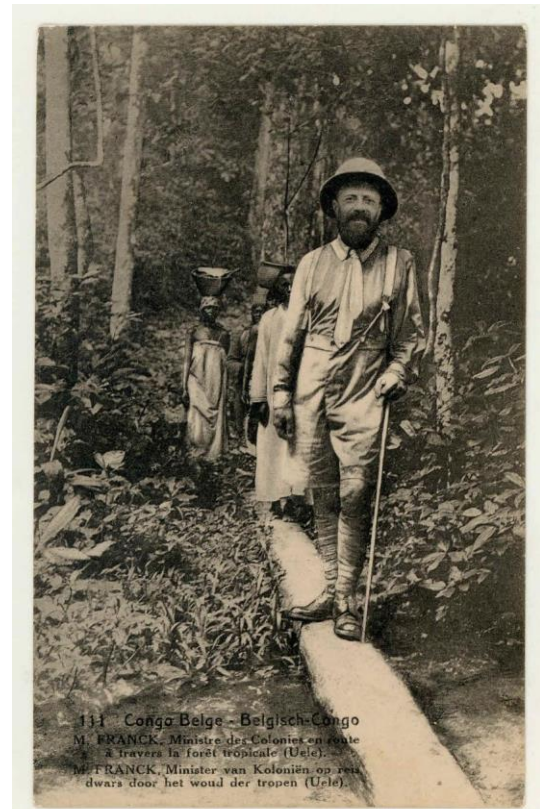
Er komt internationaal veel kritiek op deze onmenselijke behandeling. Vooral in de Angelsaksische wereld (Groot-Brittannië en de Verenigde Staten) protesteren mensen hiertegen. Onder internationale druk wordt Kongo-Vrijstaat in 1908 zeer tegen de zin van Leopold II overgedragen aan de Belgische Staat. Het gebied krijgt nu de naam Belgisch-Congo. Het koloniale systeem onder Belgisch bestuur is gebaseerd op drie pijlers: de overheidsadministratie, de kerk en de bedrijven.

De bedrijven die al actief waren onder Leopold II blijven aanwezig en blijven de bevolking uitbuiten. Ze verdienen vooral veel geld met de ontginning van koper, de productie van palmolie en de katoenteelt. Hoewel er nu iets meer aandacht is voor het welzijn van de Congolese bevolking, hebben zij nog steeds niets te zeggen. De Congolezen hebben minder rechten dan de witte inwoners in het land, krijgen slechts een heel laag loon, mogen geen vakbonden oprichten en kunnen niet de baas worden van een bedrijf. De Congolezen worden door de Belgen als kinderen beschouwd die niet kunnen beslissen over hun eigen leven. Daarom mogen ze niet stemmen of in de politiek gaan. Daarnaast moeten Congolezen vooraf toestemming vragen om op reis te mogen gaan naar een ander dorp.

Ook de katholieke kerk heeft hetzelfde idee over de Congolezen. Al sinds de negentiende eeuw zijn missionarissen heel actief in het gebied rond de Congostroom. Zij bouwen er schooltjes en kerken. Het leven van de Belgen staat hierbij model: mensen worden verplicht om katholiek te worden, er wordt hen opgedrongen welke taal ze moeten spreken, welke kleren ze moeten dragen en welk voedsel ze moeten eten. In heel de koloniale periode verzet de Congolese bevolking zich tegen de overheersing en uitbuiting, zowel door in opstand te komen als door te vluchten. De opstanden worden steeds bloedig onderdrukt.

Congo en de Wereldoorlogen

Tijdens de Eerste Wereldoorlog 1914-1918 neemt ook Congo, als Belgische kolonie, deel aan het wereldconflict. Congolese soldaten behalen een belangrijke overwinning op het leger van Duits-Oost-Afrika tijdens de slag bij Tabora (stad in het huidige Tanzania). Maar voor hun aandeel in de strijd krijgen ze nooit erkenning. De Belgische Staat krijgt na de oorlog wel het bewind over de Duitse kolonies Rwanda en Burundi. Ook tijdens de Tweede Wereldoorlog heeft Congo een groot strategisch belang. Door de grondstoffen die geëxporteerd worden uit het land blijft kolonisator België toch nog een rol spelen op het wereldtoneel. Met uranium ontgonnen uit mijnen in Katanga worden de atoombommen gemaakt die door de Verenigde Staten op de steden Hiroshima en Nagasaki in Japan worden gedropt en een einde maken aan de Tweede Wereldoorlog.



Louis Franck in Belgisch-Congo, ca. 1920 (collectie Liberas)



De eerste verkiezingen voor stads- en gemeenteraden in Leopoldstad, 8/12/1957 (collectie Liberas)

Vanaf 1945 komt er meer welvaart voor de Congolezen. Toch krijgen ze nog steeds niet dezelfde rechten als de Belgen. Ze wonen in aparte wijken, kunnen nauwelijks opklimmen op de sociale ladder, krijgen geen toegang tot hoger onderwijs en worden steeds gediscrimineerd en vernederd. Vanaf 1948 krijgen de hoogst opgeleiden een 'carte civique', waardoor ze een betere sociale positie krijgen dan de meeste Congolezen en iets beter behandeld werden. Vanaf 1952 kunnen ze ook een 'carte d'immatriculation' verkrijgen, waarmee ze voor de wet gelijkgesteld worden met de Europese bevolking. Die kaarten zijn alleen toegankelijk voor mannen en maar heel weinig Congolezen krijgen zo'n kaart. Bovendien gaat dit gepaard met vernederingen: om de kaart te krijgen, moeten de Congolezen aantonen dat ze zo Europees en Westers mogelijk zijn. Er wordt bijvoorbeeld gecontroleerd of de tafel altijd netjes gedekt is voor het eten, het huis er westers uitziet, de mannen naar de kerk gaan, ze een pak dragen ... Er is geen plaats meer voor de eigen cultuur.

Onafhankelijkheid

In 1954 wordt de universiteit van Lovanium opgericht in Congo. Voor het eerst kunnen ook enkele Congolezen gaan studeren. Maar er ontbreekt goed en toegankelijk middelbaar onderwijs waardoor slechts weinigen naar de universiteit kunnen. Onder de intellectuele elite van Congo broeit de vraag om erkenning en onafhankelijkheid steeds meer. Deze eis is sinds het begin van de kolonisatie aanwezig onder de bevolking, maar krijgt nu ook meer politiek vorm. Vanaf 1957 zijn er Congolese politieke partijen actief die hun stem laten horen, waaronder ABAKO met als voorzitter Joseph Kasavubu en MNC onder het voorzitterschap van Patrice Lumumba. Dat de Belgische overheid lange tijd niet lijkt in te gaan op de vraag om onafhankelijkheid leidt



Joseph Kasavubu bij zijn verkiezing tot eerste president van Congo, 25/6/1960 (collectie Liberas)

regelmatig tot conflict.

De druk op België voor de onafhankelijkheid van Congo wordt steeds groter. Uiteindelijk wordt er in allerijl besloten dat Congo op 30 juni 1960 onafhankelijk wordt. Tijdens de voorbereidende onderhandelingen slaagt België er in om zichzelf economisch veilig te stellen, waardoor de Congolese staat zo al heel wat inkomsten en rechten verliest. Op 30 juni 1960 wordt de onafhankelijkheid gevierd, met Joseph Kasavubu als president en Patrice Lumumba als eerste minister. Maar kort daarna breken er rellen uit bij het leger. Europeanen ontvluchten het land massaal. De rijke provincie Katanga probeert zich af te scheuren van het nieuwe land. Alles samen leidt dit tot een chaotische situatie waarbij premier Lumumba bij verschillende staten, waaronder de toenmalige Sovjet-Unie,

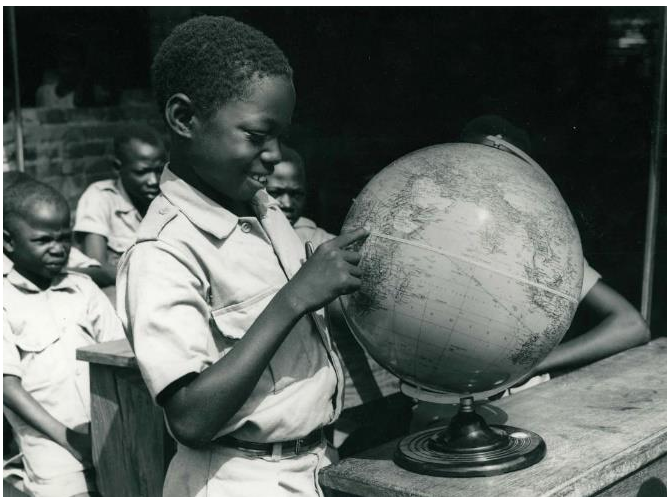


Persconferentie van Patrice Lumumba, net aangesteld als informateur om een Congolese regering te vormen, 14/6/1960 (collectie Liberas)

toenadering zoekt voor hulp. Om hun eigen belangen veilig te stellen, steunen onder meer België en de Verenigde Staten de tegenstanders van Patrice Lumumba. Ze zijn ook betrokken bij de moord op de Lumumba in 1961.

Afrikaanse authenticiteit

Congo raakt volledig ontwricht. Als minister van defensie slaagt Mobutu er met steun van Westerse landen in om de macht te grijpen. Hij streeft een beleid van Afrikaanse authenticiteit (originaliteit) en nationalisering van bedrijven na. In 1970 verandert Mobutu de naam van Congo naar Zaïre. Geleidelijk aan verandert hij steeds meer in een dictator. Dit leidt tot protesten, die vooral aangroeien in de jaren 1990. Wanneer de internationale steun door het einde van de Koude Oorlog wegvalt en rebellengroepen met steun van buurlanden binnenvallen, verliest Mobutu de macht. In de chaos grijpt Laurent-Désiré Kabila de macht. Hij verandert in 1997 de naam van het land naar de Democratische Republiek Congo (DRC), ook wel Congo-Kinshasa genoemd. In 2001 volgt zijn zoon Joseph Kabila hem op als president. Onder binnen- en buitenlandse druk organiseert hij in 2006 democratische verkiezingen, waarbij hij verkozen wordt. In 2019 wordt hij opgevolgd door Félix Tshisekedi. De verkiezingen gaan telkens met protesten en geweld gepaard, omdat deze vaak in onduidelijke en oneerlijke omstandigheden plaatsvinden.



Een protestantse school voor Congolese kinderen in het buitengewoonterechtelijke centrum van Leopoldstad-West, ca. 1950 (collectie Liberas)

LESOPBOUW

1^{ste} lesuur – Congo: kolonialisme

Introductie Congo (15 min.)

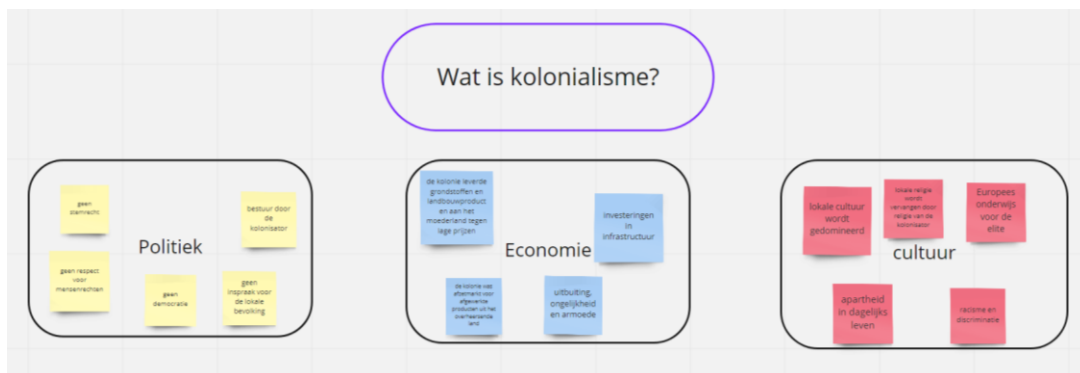
Deze opdracht kan op de pc of via een tablet worden uitgevoerd. De leerlingen werken in groepjes van twee.

De leerlingen ontvangen een fiche over Congo (zie bijlage 1). Ze zoeken informatie op het internet en vullen de fiche in.

Vervolgens worden de fiches doorgegeven en wordt dit klassikaal verbeterd.

Wat is kolonialisme? (35 min.)

Bovenaan op het bord wordt geschreven: 'Wat is kolonialisme?' Daaronder worden 'politiek', 'economie' en 'cultuur' geschreven.



De leerkracht vertelt dat de leerlingen enkele bronnen (kijk- en luisterfragment en documenten) zullen krijgen over de kolonisatie van Congo door België.

Deze bronnen worden aandachtig bekeken of gelezen en vervolgens klassikaal besproken. Daarbij noteert de leerkracht termen die uit de tekst blijken in de juiste vakjes.

Bronnen:

- Filmpje Karrewiet over de relatie tussen Congo en België:
<https://www.ketnet.be/karrewiet/11-december-2018-congo>
- Fragment *Congo land en volk* (bijlage 2): opgelet, deze tekst is in oud Nederlands geschreven, dus sommige woorden zijn misschien moeilijk om te lezen. Dit is een tekst van het jaar 1926. Duidt dit aan op de tijdlijn (bijlage 1). Dit is geschreven door iemand uit België, dus een kolonisator. Daarom wordt gezegd dat koloniseren nodig is en worden er verkeerde dingen gezegd over de Congolezen.
- Fragment getuigenis Kasa-Vubu (vertaald naar het Nederlands) (bijlage 3)
- Speech van eerste minister Patrice Lumumba bij de onafhankelijkheidsplechtigheid (vertaald naar het Nederlands) (bijlage 4):
<https://www.dewereldmorgen.be/artikel/2010/06/29/50-jaar-congo-de-historische-speech-van-lumumba/>

Termen:

- Politiek/macht
 - België (kolonisator) was de baas over Congo (kolonie)
 - geen stemrecht voor de Congolezen
 - geen inspraak: er wordt niet naar zwarte mensen geluisterd
 - geen respect voor mensenrechten: geweld en wreedheden, het verdrijven, uitroeien of uitsterven van de lokale bevolking, slavenhandel, spot, beledigingen en slagen
- Economie
 - de kolonie leverde grondstoffen (vb. rubber, petroleum, koper, parels, diamanten, goud) en landbouwproducten (koffie, cacao, suiker, tabak en thee, textiel - katoen en wol ...) aan de kolonisator tegen lage prijzen
 - rijkdom gaat naar de kolonisator
 - hard werken, uitbuiting en armoede, lage lonen in de kolonie
 - de kolonie was afzetmarkt voor afgewerkte producten uit het overheersende land
 - investeringen in infrastructuur: wegen, spoorwegen, havens
- Cultureel
 - de lokale cultuur werd gedomineerd door de Europese cultuur: 'beter en beschaafder maken' van de gekoloniseerden, vervolging voor hun politieke standpunten of godsdienstige overtuigingen
 - organisatie van Europees onderwijs voor een elite (basisopleiding voor de lagere klasse) versus te weinig scholen en zeker middelbare scholen voor de gekoloniseerden zodat leerlingen niet naar de universiteit kunnen
 - apartheid in dagelijks leven: mooie huizen voor de witte mensen en bouwvallige barakken voor de zwarte mensen
 - racisme en discriminatie, vooroordelen (vb. Congolezen zouden dom zijn), spot en beledigingen

Conclusie:

Tot slot recapituleert de leerkracht alle antwoorden en komt tot een antwoord op de vraag 'Wat is kolonialisme?'.

Kolonialisme gebeurt wanneer één land of volk (kolonisator) de baas gaat spelen over een ander land (kolonie) of volk (gekoloniseerden). De kolonisator heeft er de macht, haalt er grondstoffen weg om zelf rijk te worden, buit de gekoloniseerden uit en probeert het eigen gedachtegoed en de eigen gewoontes op te dringen aan de gekoloniseerden.

2^{de} lesuur – beeldvorming

Inleiding

Bekijk het filmpje *Wat is een vooroordeel?* van Studio Globo

<https://www.youtube.com/watch?v=opT8ZLfo3Y8>

Beeldvorming vroeger (20 min.)

Projecteer de foto's op het bord zodat heel de klas ze kan zien.

De klas bekijkt gezamenlijk aandachtig de foto's. Elke foto wordt in een klasgesprek besproken.



Afb. 1: Hélène Godding onderweg naar Binga, 1927 (collectie Liberas)

Klasgesprek

- Wat zien jullie?
 - Een huis; een auto; witte mensen in witte kledij bij de auto; zwarte mannen, vrouwen en kinderen met weinig kledij; een landschap; bomen en planten...
- Welk gevoel roept dit bij jullie op?
 - Alsof het iets van vroeger is, van lang geleden
- Wat denken jullie over de mensen op de foto?
 - Dat de zwarte mensen armer zijn dan de witte mensen.
- Denken jullie dat dit beeld juist is?
 - Misschien dragen de zwarte mensen minder kledij, niet omdat ze arm zijn maar omdat het daar heel warm is en ze beter tegen de zon kunnen dan de witte mensen. Er staan meer achteraan op de foto trouwens zwarte mensen met een hoed op de foto.



Afb. 2: In overeenstemming met het idee van Belgisch Congo als zogenaamde modelkolonie, produceerde de regering veel geënceneerde beelden van een harmonieuze relatie tussen de Belgische heersers en het Congolese volk (Foto door J. Makula / Congopresse)

- Wat zien jullie?
 - Een witte man zittend aan een bureau; zwarte mensen staan aan de andere kant van het bureau; een zwarte vrouw schrijft iets; een telefoon en boeken bij het bureau; door het raam zien we een stenen muur en een ander gebouw.
- Wie zou de baas zijn?
 - de witte man
- Zouden de zwarte mensen ook de baas kunnen zijn? Waarom wel/niet?
 - In de kolonie gingen veel zwarte kinderen enkel naar de lagere school. Ze konden meestal niet naar het middelbaar en nog minder naar de universiteit of hogeschool. Dat was vooral voor witte mensen. Omdat ze minder onderwijs kregen, dachten de witte mensen dat de zwarte mensen dommer waren en daarom niet aan een bureau konden werken of de baas konden zijn.

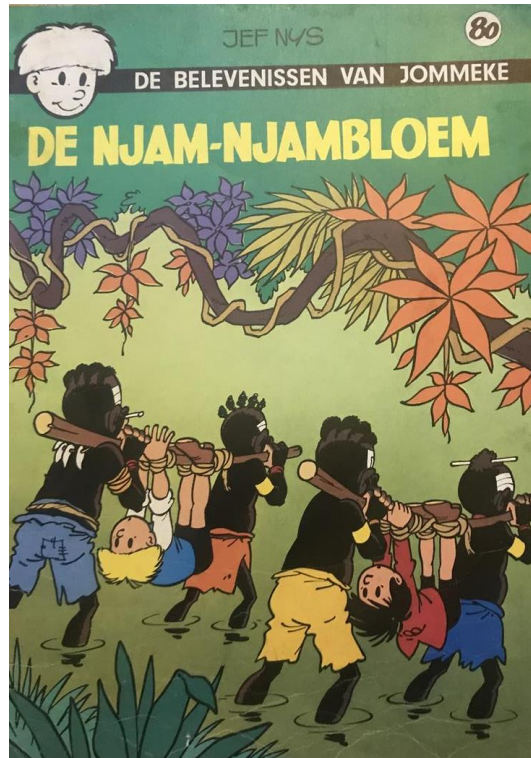


Afb.3: De echtgenote van de stafchef van de Amerikaanse marine die Congo bezoekt, wordt vergezeld door de echtgenotes van hoge Belgische ambtenaren. (foto door J. Makula / Congopresse, 6 april 1957) (collectie Liberas)

- Wat zien jullie?
 - Zwarte vrouwen en kinderen; witte vrouwen en witte mannen; de witte vrouwen dragen een mooie jurk en een handtas; de witte vrouwen houden kleren of stoffen vast
- Wat zou er gebeuren?
 - De witte vrouwen delen kleren uit; de witte mensen bezoeken naaisters
- Welk gevoel krijg je bij de foto?
- Komen de witte en zwarte mensen goed overeen?
- Zouden het vrienden kunnen zijn?
 - De witte mensen bezochten de zwarte mensen vooral om aan de wereld te tonen dat alles in de kolonie uitstekend verliep, dat iedereen goed met elkaar overeen kwam en dat er geen onderscheid werd gemaakt tussen witte en zwarte mensen. In werkelijkheid leefden zwarte en witte mensen in andere delen van de stad en kwamen witte mensen bijna nooit waar de zwarte bevolking woonde. Bovendien waren de witte mensen altijd de baas en waren ze rijk, terwijl de zwarte mensen altijd moesten luisteren naar de witte mensen en vaak arm waren.

Beeldvorming nu (20 min.)

- Denken jullie dat sommige van die foute ideeën van vroeger nu nog bestaan?
 - Ja, dat bestaat nog, maar geleidelijk aan komt er meer aandacht voor.
- We bekijken enkele voorbeelden.



Afb. 4: de strip *De Njam-njam-bloem* van Jommeke

Klasgesprek

- Hoe worden zwarte mensen hier afgebeeld?
 - Als “wildern” die in het oerwoud wonen; ze dragen enkel een broek; ze nemen witte mensen gevangen en willen hen misschien opeten
- Denken jullie dat deze afbeelding juist is? Waarom wel/niet?
 - Zwarte mensen leven niet in het oerwoud maar wonen in dorpen en steden zoals wij allemaal. In Afrika zijn ook wegen, de mensen moeten dus niet zomaar midden door het oerwoud stappen. Witte mensen worden daar niet gevangengenomen en al zeker niet om op te eten. Dit is een voorbeeld van stereotypering: een overdreven beeld van een groep mensen dat niet overeenstemt met de werkelijkheid en bedoeld is om discriminerende acties te rechtvaardigen.
- Hoe zouden zwarte mensen zich voelen als ze zo’n afbeelding zien?
 - Slecht, omdat mensen dan denken dat zij wildern zijn, terwijl dat niet waar is. Ze voelen zich gekwetst.



Afb. 5: foto van reclame voor een 'oerwoudfuif' van de scouts van Hansbeke in 2017 (bron: <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2017/09/17/auteur-dalila-hermans-boos-over-mascotte-oerwoudfuif/>)

- Wat zien jullie?
 - Een afbeelding van een zwarte jongen met grote lippen en neus, zonder t-shirt; reclame voor een oerwoudfuif.
- Denken jullie dat deze afbeelding juist is? Waarom wel/niet?
 - Zwarte mensen leven niet in het oerwoud maar wonen in dorpen en steden zoals wij allemaal. De uiterlijke kenmerken van zwarte mensen worden hier heel erg hard overdreven, met als doel de spot te drijven met hen. Ook hier is sprake van stereotypering.
- Hoe zouden zwarte mensen zich voelen als ze zo'n afbeelding zien?
 - Slecht, omdat mensen dan denken dat zij "wildern" zijn, terwijl dat niet waar is. Er is sprake van stereotypering, waarbij geen aandacht is voor de werkelijkheid. Ze voelen zich gekwetst.

Bekijk ook het filmpje *No more monkey business* van Studio Globo: https://www.youtube.com/watch?time_continue=2&v=WC0vSbitBsk&feature=emb_logo

- Wat was er gebeurd?
 - In een strip van Suske & Wiske was een zwarte man getekend met dikke lippen, bijna zoals een aap.
- Hoe voelt Dalilla zich hierbij?
 - Ze was heel boos.
- Waarom voelt ze zich zo?
 - Zwarte mensen worden vaak schertsend afgebeeld als apen, als dieren of als iets dat minder is. Vroeger werden er ook oerwoudgeluiden naar haar en andere zwarte mensen gemaakt of werden er bananen naar hen gegooid om met hen de spot te

drijven en hen op die manier te kwetsen. Zwarte mensen worden daardoor aanzien als minder intelligent.

- Hoe heeft ze hierop gereageerd?
 - Ze heeft de hashtag #nomoremonkeybusiness in het leven geroepen en aan tekenaars gevraagd om tekeningen zoals zwarte mensen er écht uitzien te delen.

Reflectie (10 min.)

Er wordt vaak niet gekeken naar hoe iemand echt is, maar er wordt in vooroordelen gedacht: bv. blonde meisjes zijn dom; zwarte mensen zijn wild; jongens zijn gemeen... Door zulke beelden te blijven tonen en door zulke dingen te blijven zeggen, gaan steeds meer mensen dat geloven en wordt niet meer nagedacht over hoe iemand echt is.

- Wat kunnen we doen om vooroordelen te voorkomen?
 - Om zonder vooroordelen met iemand om te gaan, is het belangrijk om bij jezelf te denken 'waarom denk ik dat iemand zo of zo is? Is dat omdat die persoon echt zo is, of omdat ik een vooroordeel heb? Ken ik die persoon wel genoeg om dat zomaar van die persoon te denken of zeggen?'
- Hebben jullie al te maken gehad met vooroordelen?
- Hoe voelde je je hierbij? Hoe heb je gereageerd?
- Hoe zouden jullie je klasgenoot kunnen helpen als zo iets gebeurt?

3^{de} lesuur - Creatieve workshop

Introductie (5 min.)

Toon voorbeelden van quilts en bespreek door wie ze gemaakt werden en wat erop te zien is.

Bij kunst denken we heel vaak aan schilderijen en standbeelden, maar dat is maar één vorm van kunst. Quilts zijn in verschillende culturen een vorm van artistieke en culturele expressie. Ze dienen om boodschappen over te brengen en verhalen te vertellen. Ze dagen de klassieke opvattingen over kunst uit door hun vorm (stof) en door hun politieke inhoud. Onder meer *indigenous people*, *Black people* en vrouwen gebruiken quilts om de dominante, witte, mannelijke artistieke wereld uit te dagen en hun eigen verhaal te vertellen.



Afb. 6: Quilt of Dreams (1961) van Shuvina Ashoona, via <http://pages.vassar.edu/amst282/quilt-of-dreams/>

Shuvina Ashoona behoort tot de Inuït, een verzamelnaam voor volkeren die rond de Noordpool wonen. Zij maakte een quilt of een lappendeken met afbeeldingen van herinneringen aan het dagelijkse leven en de cultuur van haar volk. Met haar 'Quilt van dromen' (1961) vertelt ze het verhaal van de Inuït. Door meer traditionele zaken (bv. dieren die historisch belangrijk zijn voor de Inuït) en meer moderne zaken (helikopter, tv) naast elkaar te plaatsen, maakt ze duidelijk dat de Inuït van vandaag verbonden zijn met de Inuït van vroeger.



Afb. 7: Tweede Ahadi Quilt in Congo, via <https://www.advocacy.net.org/39066-2/>

In verschillende regio's waar er oorlog was, worden nu quilts gemaakt door vrouwen om met dat gewelddadige verleden om te gaan. In hun quilts verwerken ze hun verhalen, gedachten en gevoelens. Zo kunnen vrouwen ook hun stem laten horen en tonen wat zij ervaren. Onder andere in Congo worden quilts gemaakt nadat daar veel geweld was.



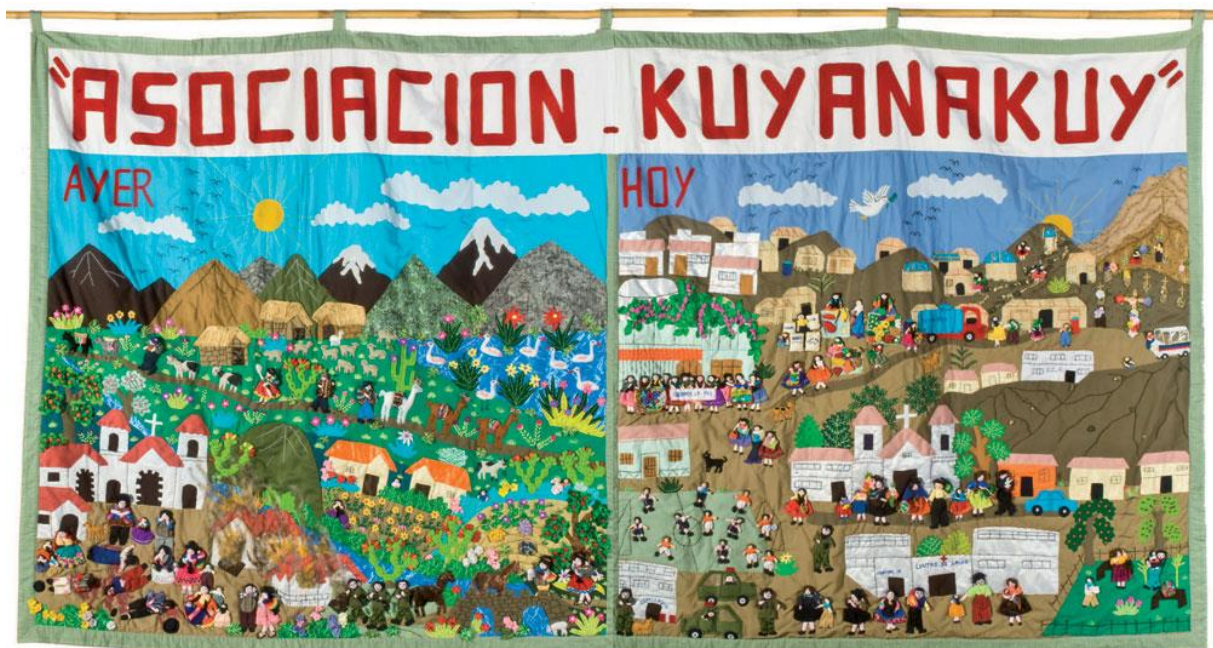
Afb. 7A

Op deze quilt zien we bijvoorbeeld een paneel van Betina Masoka. Daarop staat een vrouw afgebeeld die naait. Het is een voorbeeld van het dagelijkse werk dat Congolese vrouwen doen om te overleven.



Afb. 7B

Nyota Assumani beeldde twee vrouwen uit in een klaslokaal. Ze gelooft dat als meisjes en vrouwen in Congo ook naar school gaan en kunnen leren, ze dan meer kansen krijgen en misschien zelfs president kunnen worden.



Afb. 8: De Quilt Ayer – Hoy (Peru, 2002) door de Asociación Kuyanakuy, via <https://cain.ulster.ac.uk/conflicttextiles/search-quilts2/fulltextiles1/?id=198>

Deze quilt toont de samenleving gisteren (ayer) en vandaag (hoy) van mensen in Peru. Op het prentje ‘gisteren’ zien we soldaten, huizen die in brand staan en mensen die vermoord worden. Ook op het prentje ‘vandaag’ zien we soldaten, maar er zijn geen doden of kapotte huizen.

De vrouwen die de quilt maakten, moesten hun dorpen in de bergen in Peru verlaten door oorlog en wonen nu in een arme wijk in de hoofdstad Lima. Ze vertelden zelf: ‘Gisteren verloren we alles en moesten we alles achterlaten om ons leven te redden. We moesten onze families, huizen, dieren, land en veel meer achterlaten. We verloren alles en moesten uit het niets een nieuw leven starten’. De quilt werd gebruikt als getuigenis bij een rechtszaak over de oorlog en het geweld.

Opdracht 1 (5 min.)

Vraag de leerlingen om van zichzelf een belangrijke eigenschap en iets belangrijks van hun (familie)cultuur te noteren.

Geef zelf enkele voorbeelden:

- voorbeelden **persoonlijke eigenschappen**: ik ben goed in rekenen; ik kan goed knutselen; ik ben goed in sport; ik kan goed verhalen vertellen; ik kan goed naar mensen luisteren; ik maak veel vrienden; ik durf heel veel ...
- voorbeelden **(familie)cultuur**: wij gaan naar de kerk of de moskee; wij eten elke zondag frietjes met kip; wij kijken veel naar voetbal of wielrennen; onze (voor)ouders zijn heel belangrijk voor ons; wij zijn in de scouts ...

Laat enkele leerlingen aan het woord om te vertellen wat ze opschreven.

Opdracht 2 (25 min.)

Leg uit dat de klas samen een quilt zal maken voor de klas, waarin alle klasgenoten worden opgenomen met hun eigen eigenschappen en eigen culturele achtergrond. Daarin kunnen ze bovendien met

symbolen, tekeningen, geometrische figuren... het verhaal van hun klas vertellen, of uitdrukken welke boodschap ze met hun klas willen uitdragen.

Toon hoe de leerlingen zelf aan de slag kunnen met textiellijm, stukken stof, garen, naald en draad, en textielstiften.

Ofwel overlegt de klas eerst hoe ze de quilt gezamenlijk willen vormgeven, ofwel maakt ieder zonder overleg zijn eigen stukje quilt.

De leerlingen maken hun eigen stukje quilt van ca. 40x40cm.

Opdracht 3 (5 min.)

De leerlingen plakken hun quilt met textiellijm aan elkaar vast om zo tot één klasquilt te komen.

Reflectie (10 min.)

Vraag of de leerlingen de quilt mooi vinden. Waarom wel of niet? Wat is er op de quilt te zien? Geeft de quilt een goed beeld van hun klas en klasgenoten?

Maak de verbinding met de eerdere lessen.

- Kan kunst helpen om je cultuur te behouden als je gekoloniseerd wordt?
- Kan kunst helpen om de beeldvorming door anderen over jezelf te veranderen?
- Kan kunst helpen om elkaar beter te begrijpen?
- Kan kunst verbindend (over culturen en gewoontes heen) werken?

Benodigdheden

Les 1

- laptops of tablets met internetverbinding voor de leerlingen
- voor elke leerling een afdruk van de invulfiche over Congo (bijlage 1)
- smartboard of krijtbord, beamer & computer met internetverbinding voor de leerkracht
- voor elke leerling een afdruk van de bronnen (bijlage 2, 3 en 4)

Les 2

- smartboard of beamer & computer met internetverbinding voor de leerkracht
- afbeelding 1 t.e.m. 5 om te projecteren

Les 3

- afbeelding 6 t.e.m. 8 om te projecteren ofwel een afdruk voor de leerlingen
- stukjes textiel van allerlei vormen en formaten, met allerlei patronen
- per leerling lapje textiel van ca. 40x40 cm
- naalden voor de leerlingen
- garen in diverse kleuren om te borduren
- textiellijm
- textielstiften

Begrippenlijst

Afzetmarkt: een groep mensen of een regio waar producten worden verkocht.

Continent: een heel groot stuk land, begrensd door een of meer oceanen. Afrika is een continent. Congo is een land in dat continent.

Cultuur: alle gewoonten, gebruiken en regels die een volk of groep heeft.

Dictator: één persoon die alle macht binnen een samenleving naar zich toe trekt.

Discriminatie: het ongelijk of oneerlijk behandelen van een persoon of een groep op basis van bepaalde kenmerken. Vaak komt dit voort uit vooroordelen en racisme.

Economie: een verzamelwoord voor werk, geld, handel enz.

Grondstoffen: materialen die gebruikt kunnen worden om iets anders mee te maken, bijvoorbeeld rubber voor autobanden, katoen voor kledij...

Kolonie: een land dat overheerst wordt door een ander land, bijvoorbeeld Congo was een kolonie van België.

Kolonisatie/kolonialisme: is wanneer één land of volk (kolonisator) de baas gaat spelen over een ander land (kolonie) of volk (gekoloniseerden). De kolonisator heeft er de macht, haalt er grondstoffen weg om zelf rijk te worden, buit de gekoloniseerden uit en probeert het gedachtegoed van de gekoloniseerden te veranderen.

Kolonisator: een land of volk dat een ander land of volk overheerst, bijvoorbeeld België/de Belgen waren kolonisators van Congo/de Congolezen.

Koude Oorlog: een periode van gewapende vrede, na de Tweede Wereldoorlog, tussen de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie, en hun verschillende bondgenoten. Intussen is de Koude Oorlog voorbij.

Missionaris: iemand die het katholieke geloof onder de ongelovigen in ontwikkelingslanden probeert te verspreiden.

Politiek: hoe een samenleving bestuurd wordt.

Quilt: een lappendeken.

Racisme: betekent dat sommige mensen vinden dat mensen met een andere huidskleur of afkomst minder waard zijn, alleen maar omdat ze een andere huidskleur of afkomst hebben. Volgens het racisme zouden er verschillende mensenrassen zijn en zou het ene ras belangrijker dan het andere ras zijn. Dit is een verkeerde opvatting, er is maar één mensenras.

Sovjet-Unie: is een voormalige communistische staat in Europa en Azië, en omvat landen zoals Rusland, Kazachstan, Estland, Letland, Litouwen, Moldavië, Oekraïne...

Stereotype: een overdreven beeld van een groep mensen dat niet overeenkomt met de werkelijkheid. Het is vaak een vooroordeel of negatief denkbeeld en wordt vaak gebruik als rechtvaardiging van bepaalde discriminerende acties.

Uitbuiting: misbruik maken van iemand, bijvoorbeeld iemand heel hard doen werken zonder die persoon te betalen of terwijl die persoon maar heel weinig betaald wordt.

Vooroordeel: een mening over een persoon of een groep mensen, die niet gebaseerd is op feiten, op de werkelijkheid.

Lees- en kijklijst

Faassen, Vasna en Verdijk, Lukas (red.), *Wanneer we spreken over kolonisatie* (2017).

Goddeeris, Idesbald, 'Dekoloniseer de Vlaamse straten en pleinen', in *MO**, 17.1.2018, via <https://www.mo.be/opinie/dekolonisering>.

Goddeeris, Idesbald, 'Koloniale geschiedenis tussen verheerlijking en iconoclasme', in *De Standaard*, 17.6.2019, via https://www.standaard.be/cnt/dmf20190616_04463016#:~:text=Aan%20de%20KU%20Leuven%20bestaat,ook%20in%20Kortrijk%20wordt%20gedoceerd.

Hermans, Dalilla, *Het laatste wat ik nog wil zeggen over racisme* (2020).

Holtzinger, Alexis J., *België in Congo* (scriptie aan de HOGent 2010-2011).

Lauro, Amandine, Goddeeris, Idesbald en Vanthemsche, Guy (red.), *Koloniaal Congo. Een geschiedenis in vragen* (2020).

Nsayi, Nadia, *Dochter van de dekolonisatie* (2020).

Propaganda photography in the Belgian Congo, 1950-1960, webexpo van Liberas, via: <https://www.liberasexpo.com/Folders/Belgian-Congo/Congo>

Rutazibwa, Olivia U., *Decoloniser*, in TEDxFlanders, gepubliceerd op 27.9.2011, via <https://www.youtube.com/watch?v=z0b6wfDGseU>

Sambi Nzeba, Joëlle, e.a., *Being imposed upon* (2020).

Studio Globo, *educatief pakket Sporen van Kolonisatie*, via <http://sporenvankolonisatie.studioglobo.be/>.

van Reybrouck, David, *Congo, een geschiedenis* (2010).

Vanderschoot, Katrien en Dumarey, Alexander, 'de complexe geschiedenis van België en Congo', in: *VRTNWS*, 20.11.2018, via <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/drafts/Buitenland/kinderen-van-de-kolonie-tijdslijn/>.

Vanderschoot, Katrien, 'De zwarte woede in "Kinderen van de Kolonie", jong en oud over onze koloniale erfenis', in *VRTNWS*, 20.11.2018, via <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2018/11/16/kinderen-van-de-kolonie-is-geen-zwartwitverhaal/>.

VRT, *Kinderen van de kolonie*, via VRT nu (beschikbaar tot 3.5.2021) of het archief voor het onderwijs.

VRT, *Nachtwacht: witte wereld*, gepubliceerd op 16/03/2019, via <https://onderwijs.hetarchief.be/item/tb0xp8q021>.

Zana Etambala, Mathieu, *Veroverd. Bezet. Gekoloniseerd. Congo 1876-1914* (2020).

Invulfiche Congo

- Het gebied dat we bespreken heet nu de Democratische Republiek Congo. Verder zullen we dit afkorten tot Congo.
- Waar ligt Congo?
 - In welk continent ligt Congo?
 - Wat zijn de buurlanden van Congo?
.....

Invulfiche Congo

- Het gebied dat we bespreken heet nu de Democratische Republiek Congo. Verder zullen we dit afkorten tot Congo.
- Waar ligt Congo?
 - In welk continent ligt Congo?
 - Wat zijn de buurlanden van Congo?
.....

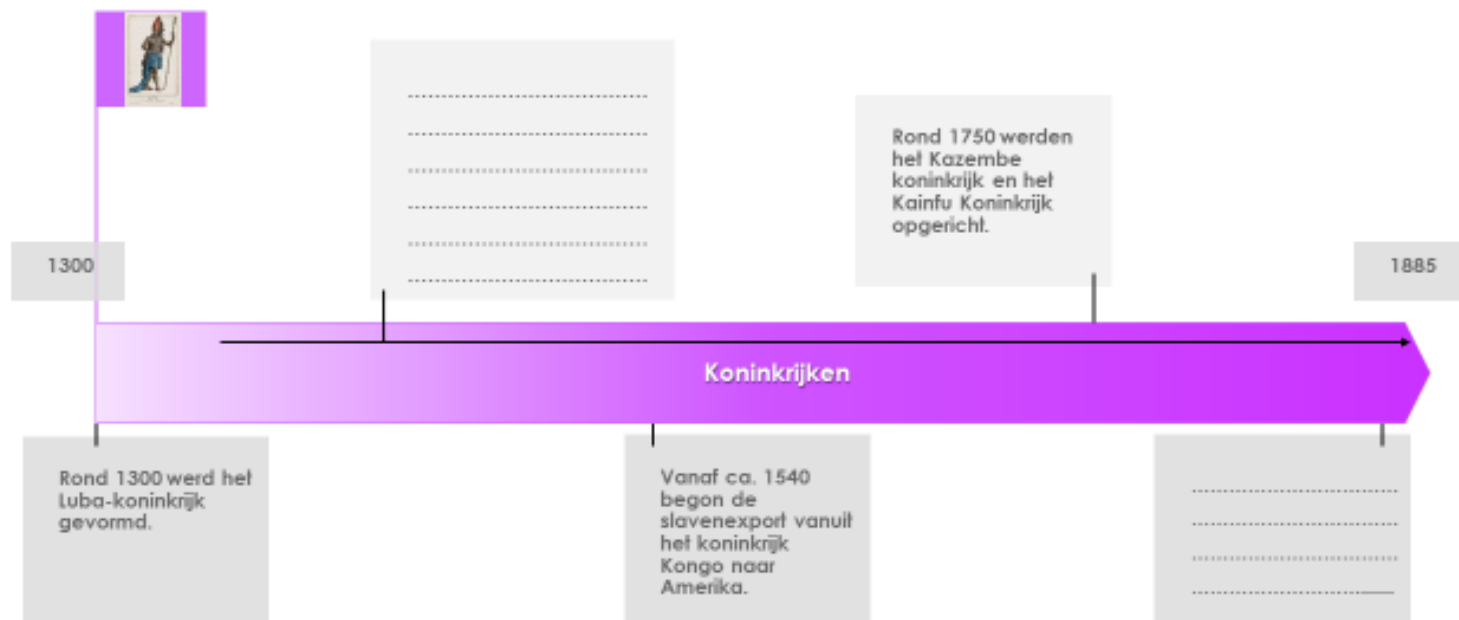
Vul deze elementen aan op de tijdlijn van Congo



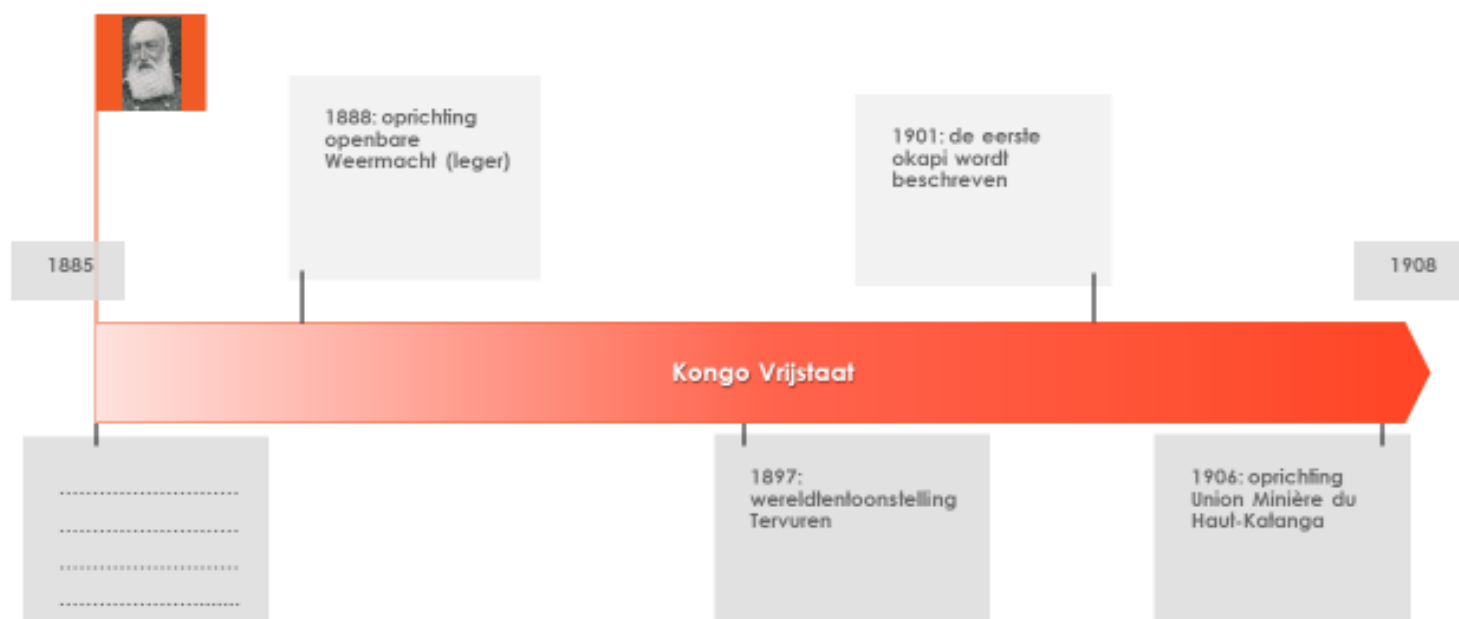
Invulfiche Congo

- Wat is de hoofdstad van Congo?
- Hoe groot is Congo?
- Hoeveel inwoners telt Congo?
- Noem 3 talen die in Congo gesproken worden:
 -
 -
 -

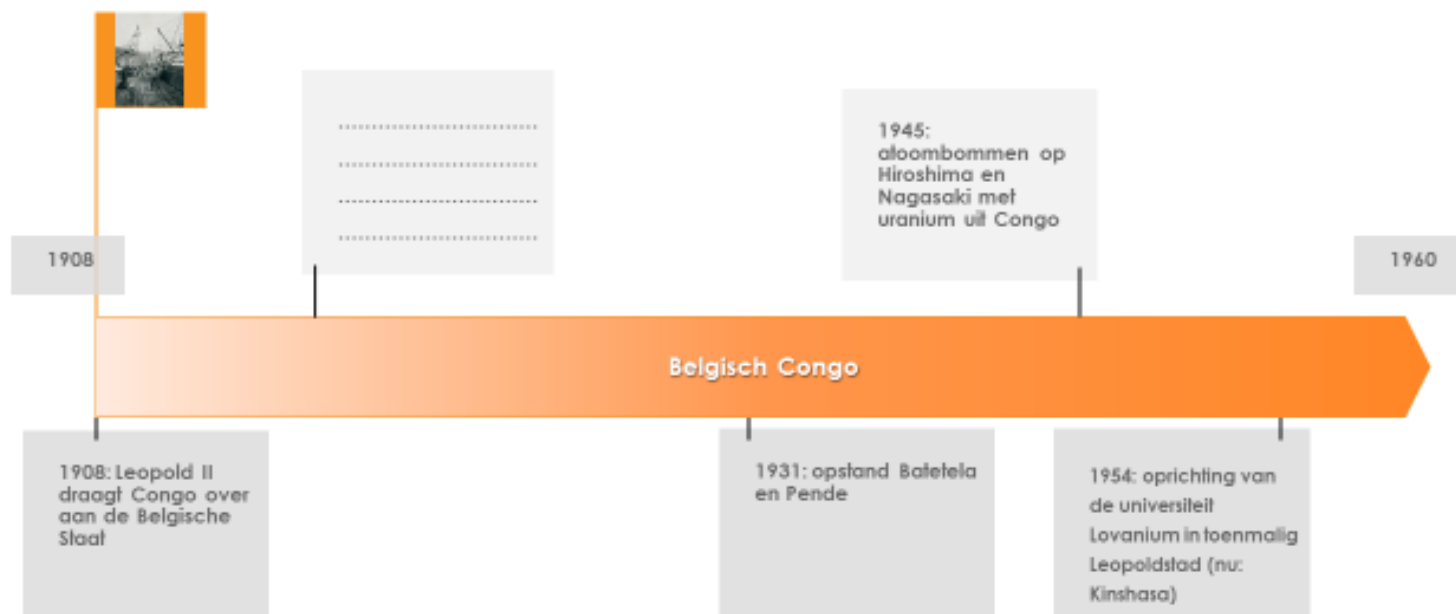
Tijdlijn Congo



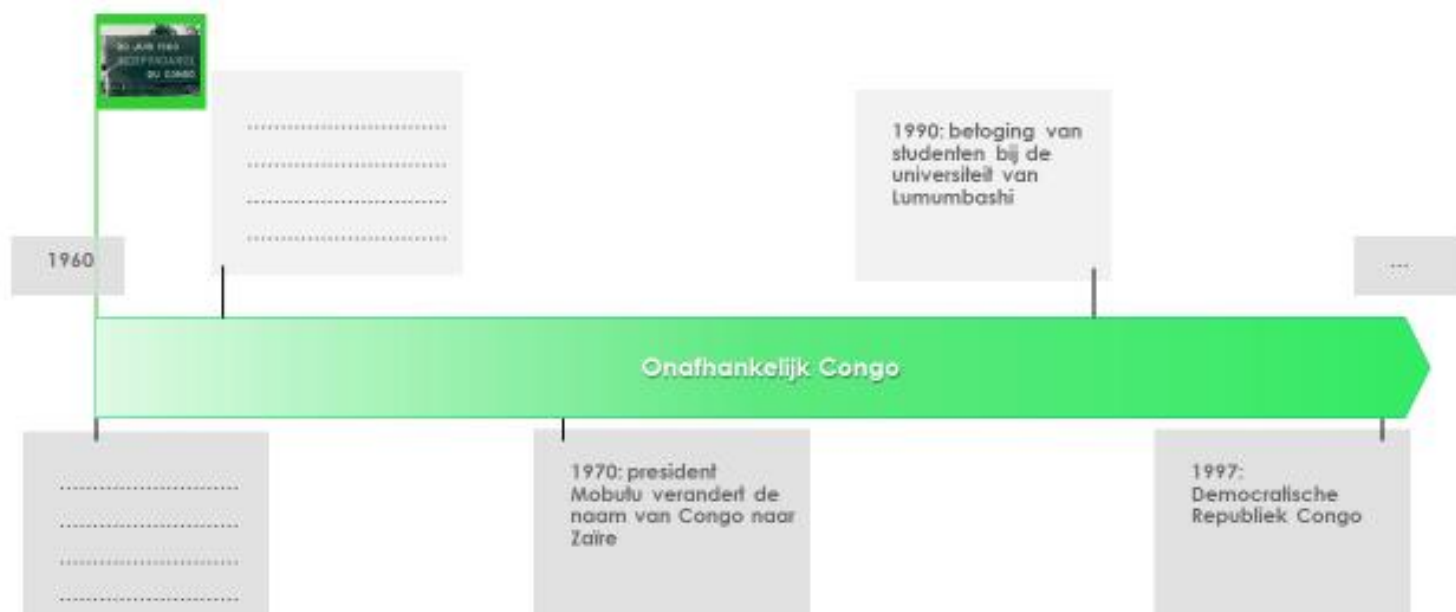
Tijdlijn Congo



Tijdlijn Congo



Tijdlijn Congo



Frankrijk, Duitschland, België, Nederland in leven kan blijven, tenzij met uit te wijken naar de landen van overzee, dat is te zeggen : te koloniseeren?

Zonder nadenken wordt hierop geantwoord : « Wat heeft aan de Europeesche volkeren het recht gegeven al die verwijderde landen in bezit te nemen ? ».

Het recht van het blanke ras, op dien vermeerderden rijkdom van de wereld, is het heiligste aller rechten : het recht van den schepper op het geschapene, van den arbeider op zijn werk !

Al die stapelprodukten, van onzen handel en onze nijverheid werden in die landen van overzee niet geroofd. Zij werden er gewonnen door vlijtigen arbeid en het is niet de inheemsche bevolking van vóór de kolonisatie, die op het gedacht is gekomen ze te scheppen of te ontginnen, Het zijn de kolonisten en hun nageslacht. Nog gisteren, wierp de neger, in Congo, de palmpitten als waardeloozen afval weg, palmpitten, waaruit wij nu, olie en margarine vervaardigen. Van het koper van Katanga werden verleden jaar bijna honderdduizend ton uitgevoerd, die overal aan de nijverheid groote diensten hebben bewezen. De neger kende die mijnen sedert eeuwen. Wat heeft hij er mede verricht? Niets, dan met het gele metaal een kris of een bijl aardig te versieren of het als ruilartikel te gebruiken.

Het is door het initiatief der blanke menschen, door de geestkracht, de uitvindingen, de voortvarendheid, de kapitalen der nieuwe bevolking en der nieuwe meesters van het land, dat die groote en nuttige produktie is ontstaan : Europa en de Europeanen zijn de makers van die nieuwe rijkdommen.

Wederkeerig, heeft Europa moeten betalen voor de oogsten die ginder zijn gerijpt, voor de delfstoffen die uit den bodem worden gedolven, voor al die nieuwe schatten daar geschapen.

En hoe heeft Europa het gedaan?

Door de produkten van zijn nijverheid, van zijn arbeid, van

zijn geestelijke krachten, van zijn kunnen, zijn weten en zijn kunst in ruil te leveren.

Maar door die bedrijvigheid heeft het op zijn bodem, aan miljoenen menschen meer, het levensonderhoud kunnen verzekeren — en het levensonderhoud in veel betere voorwaarden dan zulks in de Middeleeuwen, vóór den tijd der kolonisatie, het geval was.

Tegelijkertijd met den handel, moesten de vervoermiddelen aan die nieuwe behoeften worden aangepast. Aldus ontstonden de voorwaarden, zonder dewelke de reusachtige ontwikkeling van scheepvaart en ijzerenwegen ondenkbaar ware geweest.

Natuurlijk hebben nog andere groote moderne krachten, en allereerst de wetenschap, de techniek en de vrijheid medegewerkt en een aanzienlijk aandeel gehad in die ontwikkeling.

Welke oorzaken en welke gevolgen de belangrijkste zijn, is hier eene overbodige vraag. Alle hebben op elkaar ingewerkt. De eene heeft de andere mogelijk gemaakt. Treffend is het, hoe gelijklopend hunne ontwikkeling is. Iets staat vast : zonder de kolonisatie zou het kader en de basis van die heele, grootsche beschaving ontbroken hebben.

Wil dit nu zeggen dat zulke ontzaglijke omwenteling zonder misbruik of lijden is geschied? Niemand zal het beweren.

In vele gevallen heeft de kolonisatie met geweldige en wreede middelen gewerkt. De vele koloniale oorlogen, het verdrijven, uitroeien of uitsterven der inlandsche bevolking in de meeste streken van Noord Amerika, Australië en Nieuw Zeeland, de slavenhandel op Afrika, zijn treurige bladzijden in de geschiedenis der menschheid. Zoo handelde men vroeger!

Maar, allengskens, zijn de koloniseerende volkeren gaan inzien hoe verkeerd de geweldpolitiek en de misbruiken waren. Niemand verdedigt of verrechtvaardigt ze nu nog.

Heden, wordt overal toegegeven dat de inlandsche bevolking haar welzijn, hare ontwikkeling, de eerste bekommernis van elke

Geheel Amerika, Noord en Zuid, van Kaap Hoorn tot de Noordelijke IJszee, zou geen land van blanke beschaving zijn.

De primitieve toestanden der aan zich zelf overgelaten negerstammen zouden nog heerschen in Australië, in Nieuw Zeeland, in Zuid-Afrika; met Siberië, zou het nauwelijks beter staan. Nu doorkruisen spoorwegen die landen, steden verrijzen er ten allen tijde, stoombootlijnen verbinden ze met de heele wereld, beschaving, orde, kennis en recht heerschen, de economische ontwikkeling is er reusachtig; geen van hunne vroegere bewoners zou ze nog herkennen, mocht hij, bij mirakel, uit zijn doodslaap ontwaken. Die onmetelijke omwenteling is uit de kolonisatie gesproten.

Java en de gansche Malei-archipel, Indië en Indo-China, heel Afrika, Klein Azië en Mesopotamië staan mede, door gelijke middelen, onder den invloed der Europeesche beschaving en de leiding van Europeesche volkeren.

De eenige en zeldzame landen die onafhankelijk bleven, China en Japan, Turkijë, Perzië, Afghanistan enz. gaven toch reeds hunne afzondering op en ondergaan onze cultureele inwerking.

De kolonisatie is dus de uitbreiding der Europeesche volkeren en van den Europeeschen geest over de gansche wereld: het is de leiding van het mensdome en den aardbodem in handen van het blanke ras.

Wie zich Europeaan voelt, en in de Europeesche beschaving geloof, kan zoo min de kolonisatie negeeren, als het karakter of het genie van zijn eigen ras.

Treffend is daarbij, dat in Europa zelf, het de meest ontwikkelde en best geregeerde volkeren zijn, die, op koloniaal gebied, de leiding voeren: Engeland, Frankrijk, Nederland, België.

Dit ontstaan van groote Europeesche staten, nederzettingen en invloedsferen over heel de oppervlakte der aarde, heeft niet alleen het uitzicht der aarde veranderd, het mensdome ontwikk-

keld en verrijkt, maar ook geweldige gevolgen gehad voor ieders bestaan.

Wie er aan mocht twifelen, vrag zich slechts af wat niet alles in zijn eigen leven, stoffelijk of intellectueel, uit de koloniën of uit de vroeger gekoloniseerde landen komt.

Katoen en wol, waarmede uwe kleederen vervaardigd zijn, koffie, cacao en suiker, grondstoffen van uwe voeding; tabak en thee, die gij niet kunt ontberen; het goud dat tot basis van het modern ruilverkeer dient; petroleum, kaoetsjoek, koper waarop uwe nijverheid leeft, niet minder dan paarden en diamant, die de schoonheid uwer vrouwen sieren, het heeft alles dien oorsprong. Stellig, zekere van die produkten waren ons vroeger bekend, maar zij zijn, uit de nieuwe landen, in zulke hoeveelheden en aan zulke lage prijzen toegestroomd, dat hunne beteekenis ten gevolge daarvan, in het oneindige is gestegen.

Wandelt op de kaaien van één onzer groote havens, in Noord of Zuid, te Antwerpen, zoowel als te Rotterdam, te Liverpool als te Genua, te Hamburg als te Marseille. Die enorme ladingen tarwe, maïs en rijst, die schepen vol bevroren vleesch of bananas, vol nitraat, die de velden vruchtbaar maakt, vol aardnootjes, palmpitten, of coprah, die ons, en onze fabrieken, van oliën, en vetten voorzien, om niet van kleuren, copaal, meubelhout, huiden en zooveel andere produkten te spreken, — al die schatten, van waar komt dit alles?

Wie op de kolonisatie smaakt, is die ook bereid eigen leven en het leven der zijnen, zoo in te richten dat hij het zonder al die produkten doen kan? En beeldt hij zich in, wat dit leven zou beteekenen, wat een arm, schraal en bekrompen bestaan het zou zijn?

En indien hij democratisch denkt, weet hij dan dat, zonder dien toevoer van voortbrengselen, uit de geheele wereld, naar Europa en den uitvoer van Europa naar die verre landen, nog niet het derde deel van de tegenwoordige bevolking in Engeland

gezonde kolonisatie moet zijn, en, in werkelijkheid, is zij het meer en meer.

Geen kolonisatie zonder beschaving; dat is de moderne opvatting.

In dit boek zal men zien, hoe wij, heden, dien gulden regel in Congo toepassen, waar de eerste kolonisatie ook haar zondenregister heeft.

Niemand, die de inlanders heeft trachten te begrijpen, zal overigens ontkennen dat, zelfs, onze goede wil hen op te voeren tot een beter en beschaafder bestaan dikwijls lastig en pijnlijk is, naar hunne opvatting en voor hunnen geestestoestand. De inlander is aan eigen zeden, en eigen gewoonte gehecht; hij leeft in een haast onbeweeglijke wereld, rustig, zonder schokken, den vooruitgang en wenscht dien ook niet; met zijn verduideligd gemoed, goedjeugdige vroolijkheid, zijn kleine levensbehoeften, zijn gemakzucht, voelt hij weinig voor den energieke blanke man, nooit rustend, nooit tevreden, altijd in beweging, die steeds iets nieuws onderneemt.

Dit alles is waar en die tegenstelling werkt pijnlijk.

Maar, wanneer men wat langer nakijkt en de algemeene uitslagen in het oog vat, dan verandert alles. Men ziet de voordeelen van orde, rust en recht door het Europeesch bewind ingevoerd, daar waar innerlijken strijd, bloedveete, verdrukking en willekeur en de ergste misbruiken heerschten.

Betere economische voorwaarden laten een grooten aangroei der bevolking toe, zooals in Nederlandsch- en Engelsch Indië reeds zoo duidelijk blijkt. Een eerlijk bestuur vervangt knevelarij en plundering; voor het eerst, worden zwakken en kleine lui beschermd. Het land erlangt een voorspoed zonder weerga, soms op een paar tientallen jaren, zooals onder het Engelsch onrechtstreeksch bewind in Egyptië.

Door het aanleggen van spoorwegen, wordt de doodende draagkarwei voor de inlanders vervangen, de slavernij verdwijnt,

afschuwelijke gewoonten, zooals menscheneterij, over twintig jaar nog zeer verspreid in Centraal Afrika, worden uitgeroeid.

De bedolven en onbekende schatten van het land worden ontdekt en ontgonnen. Een nieuwe tijd, nieuwe voorspoed breken aan. De ambtenaar, de missionaris en de dokter vinden hun weg in de wildernis. Een volk, dat sedert eeuwen sliep, ontwaakt.

Langs een, dikwijls, zwaren lijdensweg, werkt de moderne kolonisatie voor beschaving en menscheijkheid bij de gekoloniseerde volkeren.

Zulk werk is eene verbetering van het menscheid en eene verrijking der aarde.

HOOFDSTUK II.

De stichting van den Congo-Vrijstaat.

De eerste tien jaren : 1876-1885.

Als Hertog van Brabant, bracht Prins Leopold, na een zijner verre reizen, voor Frère-Orban, den toen almachtigen liberalen Minister, als aandenken een stukje marmer mede.

Op dien steen, uit het Parthenon te Athene, had hij deze woorden laten beitelen :

« België heeft behoefte aan koloniën ».

Wat de Hertog van Brabant, eens, zoo stout gedroomd had, heeft Leopold II met sterken wil verwezenlijkt.

Hij heeft gezocht in meer dan één richting naar de streek der aarde waar, voor België, een kolonie te stichten zou zijn. De briefwisseling met zijne vertrouwden getuigt het.

In 1876, vestigde hij zijne keus op Midden-Afrika.

Hoe was hij daartoe gekomen ?

Centraal-Afrika, tot ver in de XIX^{de} eeuw, was een onbekend

Bijlage 3: Fragment getuigenis Kasa-Vubu (vertaald naar het Nederlands)

Het is verkeerd dat men [de politieke partij] Abako verantwoordelijk stelt voor de onlusten. Ze hebben als oorsprong een loonkwestie [...]; de werkeloosheid, die men had kunnen tegengaan door grote werken uit te voeren; het tekort aan scholen, en zeker aan middelbare scholen, wat een kloof creëert tussen de lagere school en de universiteit; ook het voorval van een groep studenten aan de universiteit Lovanium die mishandeld zijn, en tenslotte, het verlangen van de Zwarte leiders om gehoord te worden door de Belgen. Men moet aan de Zwarten garanties geven, zodat ze het gevoel hebben dat men zich niet beperkt om zaken te doen vóór hen, maar ook mét hen.

Bron: Liberas, Archief Kronacker, 6.4.4.3. getuigenis van Kasa-Vubu over de onlusten in Leopoldstad in januari 1959 binnen het kader van een Belgisch parlementair onderzoek.

Bijlage 4: Speech van Lumumba bij de onafhankelijkheidsplechtigheid (vertaald naar het Nederlands)

Mannen en vrouwen van Congo, strijders van de vrijheid die we vandaag winnen, in naam van de Congolese regering groet ik u.

Aan jullie allemaal, beste vrienden, die onvermoeibaar aan onze zijde hebben gestreden, vraag ik om van deze 30 juni 1960, een onvergetelijke dag te maken die jullie onuitwisbaar in jullie harten zullen graveren, een datum waarvan u met fierheid aan uw kinderen de betekenis zult leren.

Geen Congolees die naam waardig zal ooit kunnen vergeten dat we deze onafhankelijkheid enkel door de strijd hebben veroverd, een strijd van alle dag, vurig en vol van idealen, een volgehouden strijd die ons ontberingen, lijden en ons bloed kostte.

Tot in het diepst van ons hart zijn we trots dat we die strijd met tranen, vuur en bloed gestreden hebben. Want die strijd was nobel, rechtvaardig en onontbeerlijk om een einde te maken aan de vernederende slavernij die ons met geweld was opgelegd.

Dit was ons lot gedurende tachtig jaar koloniaal regime, onze wonden zijn nog te vers en te pijnlijk om ze uit ons geheugen weg te wissen. Wij hebben dwangarbeid gekend in ruil voor lonen die veel te laag waren om voldoende te kunnen eten, ons waardig te kleden of te wonen of om onze kinderen als dierbaren te kunnen opvoeden.

Wij hebben spot, beledigingen, slagen gekend die we 's ochtends, 's middags en 's avonds moesten ondergaan, omdat wij 'negers' waren. Wij zijn getuige geweest van het afschuwelijke lijden van degenen die veroordeeld waren voor hun politieke standpunten of godsdienstige overtuigingen: verbannen in hun eigen land was hun lot nog slechter dan de dood.

Wij hebben gezien dat er in de steden prachtige huizen voor de blanken waren en bouwvallige barakken voor de zwarten.

Wie zal ooit de slachtingen vergeten waarbij zo velen van onze broeders omkwamen, de cellen waarin degenen werden geworpen die weigerden zich aan een regime van onderdrukking en uitbuiting te onderwerpen. Wij, die in ons hart en met ons lijf geleden hebben onder de koloniale onderdrukking, wij zeggen nu luid en duidelijk: dat alles is voortaan gedaan!

De Congolese republiek is afgekondigd en ons land is nu in de handen van haar eigen kinderen. Samen, broeders en zusters, beginnen wij een nieuwe strijd, een verheven strijd die ons vrede, welvaart en aanzien zal brengen.

Samen zullen wij sociale rechtvaardigheid vestigen en ervoor zorgen dat iedereen een rechtvaardige vergoeding voor zijn arbeid ontvangt. Wij zullen de wereld tonen wat de zwarte man kan realiseren wanneer hij in vrijheid kan werken, en wij zullen van Congo het stralend voorbeeld voor heel Afrika maken.

Wij zullen erop toezien dat de landerijen van ons land werkelijk ten goede komen aan de kinderen van de natie. Wij zullen al die oude wetten herbekijken en er nieuwe maken, die rechtvaardig en nobel zullen zijn.

En daarom, mijn beste landgenoten, wees er zeker van dat we niet alleen kunnen rekenen op onze enorme krachten en onze immense rijkdommen, maar ook op de hulp van tal van derde

landen wier samenwerking wij zullen aanvaarden wanneer die loyaal is en niet op gericht op het opdringen van een of andere politiek.

Zo zal het nieuwe Congo, dat mijn regering gaat opbouwen, een rijk, vrij en welvarend land zijn. Ik vraag ieder van jullie op te houden met de stammentwisten, die ons uitputten en riskeren ons belachelijk te maken in het buitenland.

Ik vraag jullie allemaal voor geen enkel offer terug te deinzen om onze grandioze opdracht tot een goed einde te brengen. De onafhankelijkheid van Congo markeert een beslissende stap naar de bevrijding van het volledige Afrikaanse continent. Onze sterke nationale volksregering zal het geluk in het land brengen.

Ik nodig alle Congolese burgers, mannen, vrouwen en kinderen uit om zich resoluut aan hun taak te wijden om een bloeiende nationale economie tot stand te brengen die onze economische onafhankelijkheid zal verzekeren.

Hulde aan de strijders voor nationale bevrijding!

Lang leve de onafhankelijkheid en Afrikaanse eenheid!

Lang leve het onafhankelijke en soevereine Congo!

Patrice Lumumba, 30 juni 1960

Bron: vertaling door Luc Schrijvers, '50 jaar Congo: de historische speech van Lumumba', in *dewereldmorgen.be*, gepubliceerd op 29 juni 2010, via <https://www.dewereldmorgen.be/artikel/2010/06/29/50-jaar-congo-de-historische-speech-van-lumumba/>

Bijlage 5: Afbeeldingen

Afb. 1: Hélène Godding onderweg naar Binga, 1927 (collectie Liberas)



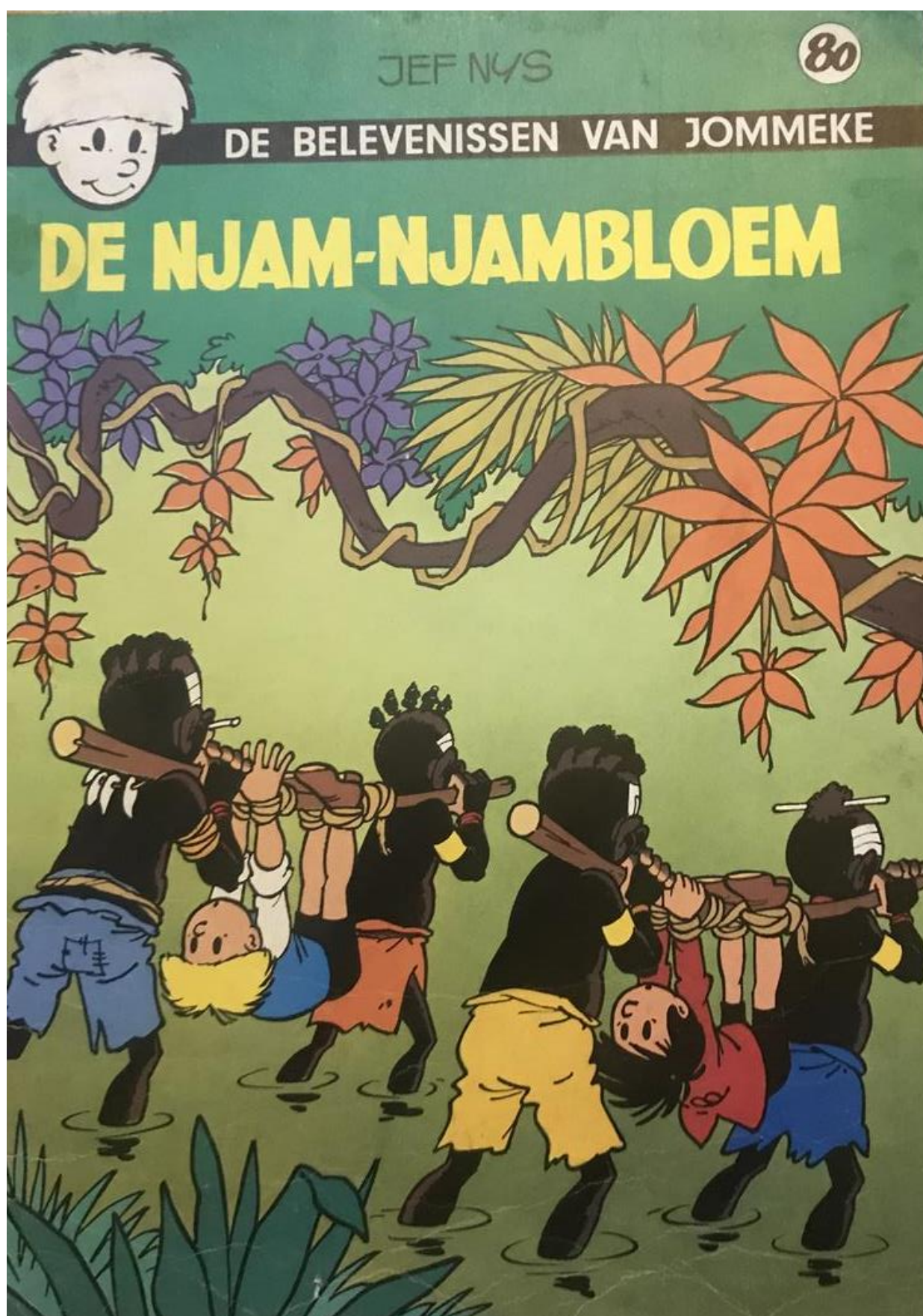
Afb. 2: In overeenstemming met het idee van Belgisch Congo als zogenaamde modelkolonie, produceerde de regering veel geënceneerde beelden van een harmonieuze relatie tussen de Belgische heersers en het Congolese volk (Foto door J. Makula / Congopresse, jaren 50) (collectie Liberas)



Afb. 3: De echtgenote van de stafchef van de Amerikaanse marine die Congo bezoekt, wordt vergezeld door de echtgenotes van hoge Belgische ambtenaren. (foto door J. Makula / Congopresse, 6 april 1957) (collectie Liberas)



Afb. 4: cover van het stripverhaal 'De Njam-Njambloem' van Jef Nys



Afb. 5: foto van reclame voor een 'oerwoudfuif' van de scouts van Hansbeke in 2017 (bron: <https://www.vrt.nws/nl/2017/09/17/auteur-dalila-hermans-boos-over-mascotte-oerwoudfuif/>).



Afb. 6: Quilt of Dreams (1961) van Shuvinai Ashoona, via <http://pages.vassar.edu/amst282/quilt-of-dreams/>.



Afb. 7: Tweede Ahadi Quilt in Congo, via <https://www.advocacynet.org/39066-2/>.



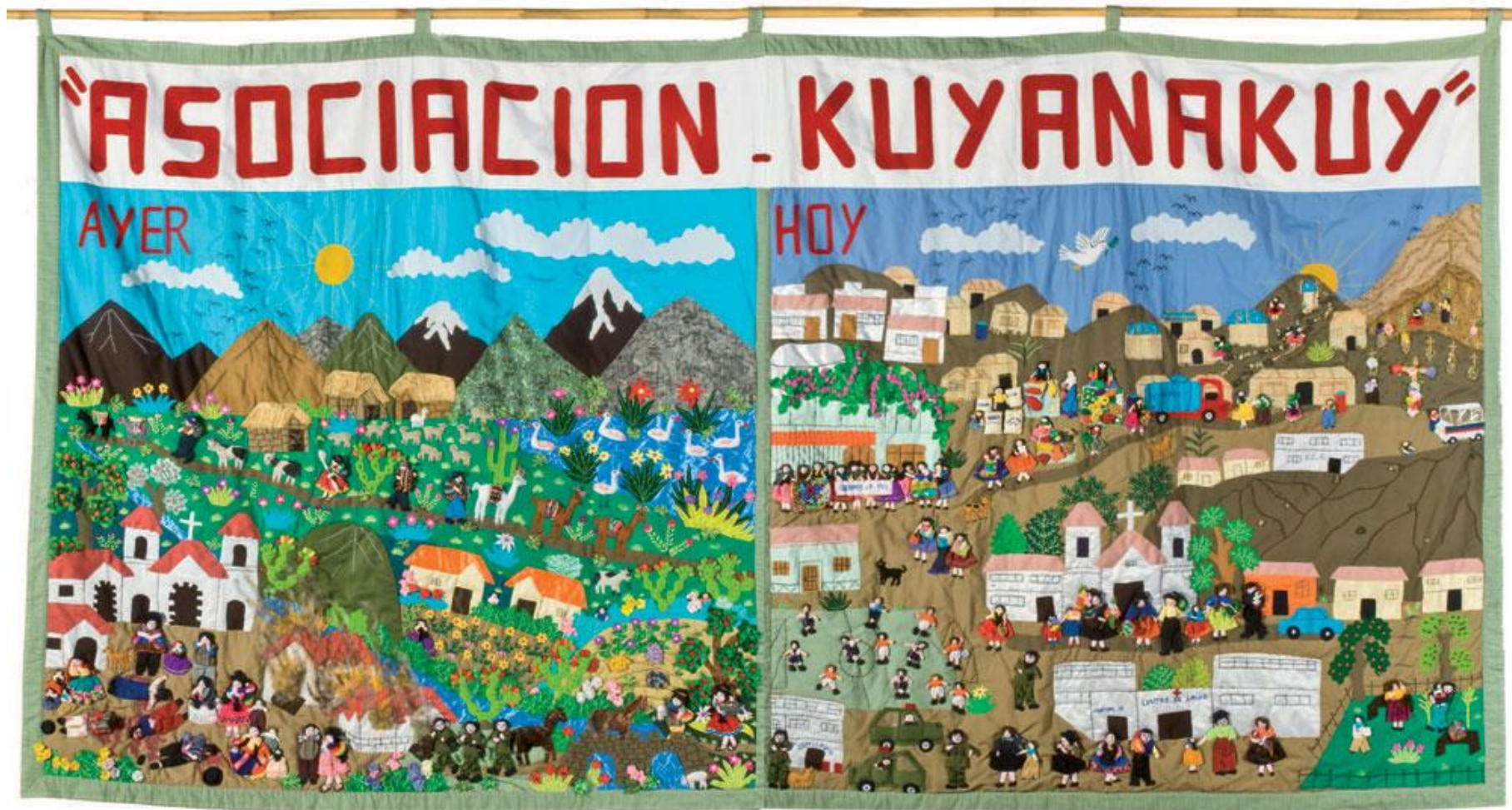
Afb. 7A



Afb. 7B



Afb. 8: De Quilt *Ayer – Hoy* (Peru, 2002) door de Asociación Kuyanakuy, via <https://cain.ulster.ac.uk/conflicttextiles/search-quilts2/fulltextiles1/?id=198>.



© Liberas 2020

www.liberas.eu

educatie@liberas.eu